

KAROLINA PAWLAK¹

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCIOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH W USA

Abstrakt. Celem artykułu jest określenie poziomu bezpieczeństwa żywnościowego gospodarstw domowych w USA i dokonanie ich typologii według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego oraz wybranych cech demograficzno-ekonomicznych. W analizie wykorzystano wyniki badań wtórnych przeprowadzonych przez Sekcję Badań Ekonomicznych Amerykańskiego Departamentu Rolnictwa w grudniu 2009 roku. Wykazano, że 15% amerykańskich gospodarstw domowych było okresowo lub trwale pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego, a częstość występowania problemów z zaspokajaniem podstawowych potrzeb żywnościowych była ściśle związana zarówno z poziomem uzyskiwanych przez nie dochodów, jak i z czynnikami pozaekonomicznymi, takimi jak: typ gospodarstwa domowego, przynależność rasowa czy etniczna oraz miejsce zamieszkania.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo żywnościowe, głód, niedożywienie, gospodarstwo domowe, ubóstwo, minimum socjalne, USA

WSTĘP I UWAGI METODYCZNE

W opublikowanym w 1798 roku eseju *An Essay on the Principle of Population, As It Affects the Future Improvement of Society* T.L. Malthus stwierdził, że liczba ludności przyrasta w sposób niekontrolowany w postępie geometrycznym, podczas gdy produkcja żywności zwiększa się jedynie w postępie arytmetycznym [Malthus 1798]. Ze sformułowanej przez niego teorii ludnościowej wynikało, że przekraczający zdolność do produkcji żywności przyrost populacji uniemożliwia poprawę poziomu życia społeczeństwa [Knutson i in. 1995]. Jakkolwiek niejednokrotnie dowiedziono, że koncepcja ogłoszona przez Malthusa jest błędna [Smith 1951, Foster i Leathers 1999], a poczynając od XVIII wieku,

¹ Autorka jest pracownikiem naukowym Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (e-mail: pawlak@up.poznan.pl).

podaż żywności niemal zawsze zwiększała się szybciej niż liczba ludności [Dowd 2009], to kwestia zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego jest jednym z najpoważniejszych problemów współczesnego świata.

Dowd [2009] szacuje, że od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku tempo wzrostu globalnej produkcji żywności przewyższało przyrost populacji średnio o 16%, co było wystarczające, aby dostarczyć każdemu człowiekowi 4,2 funta² żywności dziennie [Lappé i Collins 1986]. Mimo to, według danych FAO, liczba ludności niedożywionej na świecie wyniosła w 2010 roku 925 milionów, z czego większość zamieszkiwała w regionie Azji i Pacyfiku (62%) oraz w Afryce Subsaharyjskiej (26%). Warto zaznaczyć, że w 2010 roku ludność niedożywiona stanowiła na tych obszarach odpowiednio 16 i 30% populacji ogółem [The State of Food... 2011], w porównaniu z 16 i 33% w latach 2004–2005 [Poczta i in. 2008], co wskazuje na brak poprawy sytuacji wyżywieniowej w tych regionach. Jak zauważa Górecki [2004], struktura liczby ludności niedożywionej jest wyraźnie inna w poszczególnych regionach świata, co jest związane zarówno ze zróżnicowaniem wielkości poszczególnych regionów, jak i ze stopniem ich rozwoju. Podczas gdy ludność w krajach rozwijających się, o niskim poziomie dochodów *per capita*, zmagają się z problemem głodu i niedożywienia, w krajach wysokorozwiniętych zwykle występuje zjawisko nadkonsumpcji. Rzeczywistą przyczyną braku bezpieczeństwa żywnościowego w wielu regionach świata jest bowiem nie tyle niedostateczna w stosunku do potrzeb ludności ilość żywności, co zawodność jej dystrybucji zarówno w skali globalnej, jak i na poziomie gospodarstw domowych [Knutson i in. 1995, Runge i in. 2003]. Sen [1981] podkreśla, że głód oznacza sytuację, w której pewna część społeczeństwa nie posiada wystarczających do jego zaspokojenia choćby minimalnych ilości żywności, nie jest zaś przejawem jej braku w sensie ogólnym.

Według FAO, bezpieczeństwo żywnościowe istnieje wówczas, gdy wszyscy ludzie przez cały czas mają zarówno fizyczny, jak i ekonomiczny dostęp do dostatecznej ilości bezpiecznej żywności, która zaspokoi ich dzienne zapotrzebowanie na zdrowy i aktywny styl życia [The State of Food... 2006 oraz Cohen i in. 2002, Runge i in. 2003, Nord i Kantor 2006, Nord i Hopwood 2007]. Zdaniem Małysza [1991], koncepcja bezpieczeństwa żywnościowego stanowi wzorzec, zgodnie z którym dopiero równoczesne spełnienie wszystkich trzech wymienionych warunków (żywność jest dostępna fizycznie, ekonomicznie i jest bezpieczna) gwarantuje bezpieczeństwo [Dec i in. 2008, Gulbicka 2009]. Taki stan nie został dotąd w żadnym kraju osiągnięty, co nie znaczy, że nie należy się odwoływać do owego wzorca, choćby po to, aby móc mierzyć odległość od stanu pożądanego. Bezpieczeństwo żywnościowe rozpatruje się na ogół w trzech aspektach: międzynarodowym (światowym), narodowym (krajowym) i gospodarstwa domowego [Gulbicka 2009]³. Na poziomie gospodarstwa domowego oznacza ono dostępność żywności (na potrzeby wszystkich jego członków) z zakupu

² 1 funt (b) = 0,454 kg.

³ Dla porównania Knutson i inni [2004] wskazują dwa wymiary bezpieczeństwa żywnościowego: globalny i indywidualnego konsumenta.

bądź z własnej produkcji, bez ryzyka utraty tej dostępności, a w sytuacji żywnościowej każdego gospodarstwa domowego ważne jest, aby dostępna żywność została podzielona zgodnie z indywidualnymi potrzebami, była urozmaicona, właściwej jakości oraz bezpieczna [Gulbicka 2009]. Najogólniej mówiąc, determinanty bezpieczeństwa żywnościowego można podzielić na cztery grupy: uwarunkowania naturalne, wyznaczniki demograficzne, determinanty ekonomiczne oraz okoliczności o charakterze polityczno-militarnym⁴, przy czym jednym z najistotniejszych wyznaczników dostępu gospodarstw domowych do żywności są jej ceny – niskie umożliwiają zwykle konsumentom osiągnięcie właściwego poziomu wyżywienia, a wysokie zwiększają ryzyko utraty bezpieczeństwa żywnościowego.

Głód i niedożywienie są nierozzerwalnie związane z ubóstwem i z największym nasileniem występują w krajach rozwijających się, w tym przede wszystkim na obszarach wiejskich [Pinstrup-Andersen i in. 2001]⁵, ale mogą dotyczyć również ludności w krajach wysokorozwiniętych. USA charakteryzuje się wysokim poziomem samowystarczalności żywnościowej i jest największym w świecie eksporterem produktów rolnych i żywnościowych⁶. Szacuje się, że u 55% dorosłych mieszkańców tego kraju można zdiagnozować nadwagę, a u 23% – otyłość [Dowd 2009]. Jednocześnie w 2009 roku ponad 50 milionów ludności w USA cierpiało z powodu braku dostępu do dostatecznej ilości żywności, a ponad 20% dzieci w wieku 5–18 lat żyło w gospodarstwach domowych zmagających się z problemem braku bezpieczeństwa żywnościowego [Nord i in. 2010]. Stąd celem artykułu jest określenie poziomu bezpieczeństwa żywnościowego gospodarstw domowych w USA i dokonanie ich typologii według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego oraz wybranych cech demograficzno-ekonomicznych.

W badaniach wykorzystano wyniki monitoringu sytuacji żywnościowej populacji USA przeprowadzonego przez Amerykański Departament Rolnictwa (United States Department of Agriculture) w grudniu 2009 roku. Badaniem ob-

⁴ Szerzej na temat uwarunkowań sytuacji żywnościowej i przyczyn niedożywienia piszą Sen [1981, 1999], *Gospodarka rolniczo-żywnościowa...* [1987], King i Schneider [1992], Gulbicka [2003, 2009], *World Agriculture* [2003], Runge i in. [2003], Knutson i in. [2004], Dec i in. [2008]. Jedną z najbardziej kompleksowych koncepcji bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie gospodarstwa domowego przedstawiają Foster i Leathers [1999], wskazując wśród jej wyznaczników: wielkość potrzeb konsumpcyjnych uzależnioną od liczby członków gospodarstwa domowego, wieku, płci, rodzaju wykonywanej pracy, stanu zdrowia i stanu fizjologicznego organizmu; wolumen produkcji żywności determinowany wielkością zasobów ziemi, pracy, kapitału i technologii oraz polityką makroekonomiczną państwa, w tym m.in. polityką celną i polityką wsparcia wewnętrznego sektora rolnego; poziom cen produktów rolno-żywnościowych, kształtujący się pod wpływem wolumenu produkcji, wielkości populacji, dochodów ludności i polityki makroekonomicznej państwa oraz poziom dochodów i płynnych aktywów, które mogą być przeznaczone na zakup żywności, a których wysokość określa sytuacja majątkowa gospodarstwa domowego, poziom wykształcenia członków gospodarstwa domowego, możliwości zatrudnienia i stosunek do wykonywanej pracy, koszt transportu do i z miejsca pracy oraz stan zdrowia.

⁵ Większość badań wskazuje, że ponad 2/3 ubogich żyje na wsiach [Zegar 2007, za: de Haen 2005].

⁶ Przy założeniu, że kraje UE traktowane są jako indywidualne podmioty handlu międzynarodowego, nie zaś jako Wspólnota. W 2008 roku wartość eksportu rolnego USA wyniosła ponad 118 mld USD, co stanowiło około 11% eksportu światowego [FAO *Statistical Yearbook* 2010].

jęto próbę 46 tysięcy gospodarstw domowych, reprezentatywnych dla ogółu 118 milionów amerykańskich gospodarstw domowych. Poziom bezpieczeństwa żywnościowego określono na podstawie zestawu pytań dotyczących oznak utraty dostępu do żywności, kierowanych do wybranej osoby dorosłej, zamieszkującej dane gospodarstwo domowe. Jako gospodarstwa, odznaczające się bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego, zakwalifikowano gospodarstwa domowe bez dzieci, wskazujące na 6 lub więcej (z 10) znamion utraty bezpieczeństwa żywnościowego. W grupie gospodarstw domowych z dziećmi o bardzo niskim poziomie bezpieczeństwa żywnościowego świadczyło rozpoznanie przez ich członków 8 lub więcej przejawów braku wystarczającej, w stosunku do zapotrzebowania, ilości żywności⁷.

POZIOM BEZPIECZEŃSTWA ŻYWNOŚCIOWEGO GOSPODARSTW DOMOWYCH W USA

Zgodnie z definicją proponowaną przez FAO, bezpieczeństwo żywnościowe na poziomie gospodarstwa domowego oznacza, że wszyscy jego członkowie mają przez cały czas dostęp do wystarczającej dla aktywnego i zdrowego stylu życia ilości żywności. W 2009 roku warunek ten spełniało 85% gospodarstw domowych w USA (tabela 1). Pozostałe 15%, tj. około 17,4 mln gospodarstw domowych, było okresowo lub trwale pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego. Były to gospodarstwa niezdolne do pozyskania z wszystkich możliwych źródeł odpowiedniej, w stosunku do zapotrzebowania wszystkich ich członków, ilości żywności. Niemal 2/3 gospodarstw domowym, zmagającym się z brakiem bezpieczeństwa żywnościowego, udało się uniknąć znaczącej redukcji lub okresowego zaprzestania spożycia żywności, co wynikało głównie z oparcia diety na kilku podstawowych produktach i ograniczeniu różnorodności konsumowanej żywności. Jednak 6,8 mln gospodarstw domowych, a więc prawie 6% wszystkich, charakteryzowało się bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego, przejawiającego się zmniejszeniem ilości spożywanej żywności lub niekorzystnymi zmianami wzorca żywieniowego u co najmniej jednego z członków gospodarstwa, co wynikało z braku środków finansowych na zakup żywności lub ograniczonego dostępu do innych jej źródeł.

Nord i inni [2010] wskazują, że w 2009 roku 97% gospodarstw domowych o bardzo niskim poziomie bezpieczeństwa żywnościowego z przyczyn finansowych nabywało niewystarczającą, względem zgłaszanego zapotrzebowania, ilość żywności, a 95% ograniczało z tego powodu racje pokarmowe. W prawie 90% gospodarstw sytuacja taka trwała 3 lub więcej miesięcy w roku. Z kolei 94% pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego gospodarstw domowych deklarowało, że nie spożywa zbilansowanych posiłków, a 65% przyznawało, że odczuwa głód. W prawie 50% przypadków odnotowano też spowodowaną niedożywieniem i głodem utratę wagi.

⁷ Szerzej na temat metodyki badań USDA pisali Nord i inni [2010].

TABELA 1. Liczba gospodarstw domowych w USA według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego w latach 1998–2009

TABLE 1. The number of households with children in the USA by food security status of household in 1998–2009

Rok	Liczba gospodarstw domowych ^a	Gospodarstwa domowe z zapewnionym bezpieczeństwem żywnościowym		Gospodarstwa domowe pozbawione bezpieczeństwa żywnościowego					
				ogółem		z niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego		z bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego	
				tys.	%	tys.	%	tys.	%
1998	103 309	91 121	88,2	12 188	11,8	8 353	8,1	3 835	3,7
1999	104 684	94 154	89,9	10 529	0,1	7 420	7,1	3 109	3,0
2000	106 043	94 942	89,5	11 101	10,5	7 786	7,3	3 315	3,1
2001	107 824	96 303	89,3	11 521	10,7	8 010	7,4	3 511	3,3
2002	108 601	96 543	88,9	12 058	11,1	8 259	7,6	3 799	3,5
2003	112 214	99 631	88,8	12 583	11,2	8 663	7,7	3 920	3,5
2004	112 967	99 473	88,1	13 494	11,9	9 045	8,0	4 449	3,9
2005	114 437	101 851	89,0	12 586	11,0	8 158	7,1	4 428	3,9
2006	115 609	102 961	89,1	12 648	10,9	8 031	6,9	4 617	4,0
2007	117 100	104 089	88,9	13 011	11,1	8 262	7,1	4 749	4,1
2008	117 565	100 416	85,4	17 149	14,6	10 426	8,9	6 723	5,7
2009	118 174	100 820	85,3	17 354	14,7	10 601	9,0	6 753	5,7

^a Liczba gospodarstw domowych ogółem nie obejmuje gospodarstw o nieustalonym poziomie bezpieczeństwa żywnościowego, w 2009 roku było ich 386 tysięcy, tj. 0,3% wszystkich gospodarstw domowych.

Źródło: Na podstawie Nord i inych [2010].

Na uwagę zasługuje fakt, że w latach 1998–2009 poziom bezpieczeństwa żywnościowego gospodarstw domowych w USA obniżył się. W 1998 roku pozbawionych dostępu do odpowiedniej ilości żywności było niespełna 12% wszystkich gospodarstw, w 1999 roku – zaledwie 10%, w latach 2005–2007 – około 11%, a po 2008 roku – już blisko 15% (tabela 1). W analizowanym okresie o 2 punkty procentowe zwiększył się również odsetek gospodarstw domowych o bardzo niskim poziomie bezpieczeństwa żywnościowego. W wymiarze bezwzględnym ich liczba wzrosła natomiast z 3,8 mln w 1998 roku do 6,8 mln w 2009 roku, tj. o niemal 80%.

Kwestia bezpieczeństwa żywnościowego szczególnego znaczenia nabiera w przypadku dzieci, u których racjonalne odżywianie wywiera wpływ nie tylko na bieżący, ale i przyszły stan zdrowia. Z prowadzonych w tym zakresie badań wynika, że dzieci z gospodarstw domowych zmagających się z problemem zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego są w większym stopniu narażone na nieprawidłowości rozwojowe i ryzyko zachorowań niż ich rówieśnicy pochodzący z gospodarstw niemających do czynienia z tym problemem [Nord 2009]. W 2009 roku warunki gwarantujące bezpieczeństwo żywnościowe spełniało blisko 80% gospodarstw domowych z dziećmi (tabela 2). Gospodarstw pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego było 8,4 milionów, z czego w połowie (4,2 mln, tj. 10,6% wszystkich gospodarstw domowych z dziećmi) brak wystarczającej, w porównaniu z potrzebami, ilości żywności odczuwali zarówno dorośli, jak i dzieci, a w 469 tysiącach gospodarstw (1,2% ogólnej

TABELA 2. Liczba gospodarstw domowych z dziećmi w USA według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego w latach 1998–2009

TABLE 2. The number of households with children in the USA by food security status of household in 1998–2009

Rok	Liczba gospodarstw domowych ^a	Gospodarstwa domowe z zapewnionym bezpieczeństwem żywnościowym		Gospodarstwa domowe pozbawione bezpieczeństwa żywnościowego					
				ogółem ^b		z niskim lub bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci		z bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci	
		tys.	tys. %	tys.	%	tys.	%	tys.	%
1998	38 036	31 335	82,4	6 701	17,6	3 627	9,5	331	0,9
1999	37 884	32 290	85,2	5 594	14,8	3 089	8,2	219	0,6
2000	38 113	31 942	83,8	6 171	16,2	3 282	8,6	255	0,7
2001	38 330	32 141	83,9	6 189	16,1	3 225	8,4	211	0,6
2002	38 647	32 267	83,5	6 380	16,5	3 456	8,9	265	0,7
2003	40 286	33 575	83,3	6 711	16,7	3 606	9,0	207	0,5
2004	39 990	32 967	82,4	7 023	17,6	3 808	9,5	274	0,7
2005	39 601	33 404	84,4	6 197	15,6	3 244	8,2	270	0,7
2006	39 436	33 279	84,4	6 157	15,6	3 312	8,4	221	0,6
2007	39 390	33 160	84,2	6 230	15,8	3 273	8,3	323	0,8
2008	39 699	31 364	79,0	8 335	21,0	4 361	11,0	506	1,3
2009	39 525	31 114	78,7	8 411	21,3	4 208	10,6	469	1,2

^a Liczba gospodarstw domowych ogółem nie obejmuje gospodarstw o nieustalonym poziomie bezpieczeństwa żywnościowego, w 2009 roku było ich 114 tysięcy, tj. 0,3% wszystkich gospodarstw domowych z dziećmi

^b Liczba gospodarstw domowych pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego obejmuje gospodarstwa domowe z niskim lub bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego zarówno wśród dorosłych, jak i wśród dzieci

Źródło: Na podstawie Nord i innych [2010].

liczby gospodarstw domowych z dziećmi) jedno lub więcej dzieci miało ograniczone racje żywnościowe lub ich dieta była niezbilansowana. Co istotne, w części tych gospodarstw przed niekorzystnymi skutkami braku bezpieczeństwa żywnościowego chroniono najmłodsze dzieci (poniżej 6 roku życia), a konsekwencje braku żywności ponosiły dzieci starsze i dorośli. Podobnie jak w przypadku wszystkich gospodarstw domowych, w okresie 1998–2009 obserwowano tendencję do obniżania się poziomu bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach z dziećmi. W 1999 roku ograniczony dostęp do niezbędnej ilości żywności stwierdzono u dzieci w nieco ponad 3 milionach gospodarstw, co stanowiło 8,2% całkowitej liczby gospodarstw domowych z dziećmi. W 2005 roku, mimo porównywalnej wielkości względnej, liczba gospodarstw domowych, w których potrzeby żywnościowe dzieci nie były zaspokajane wynosiła 3,2 miliona, a w 2008 roku była największa w całym badanym okresie i osiągnęła 4,4 milionów. Bardzo niski poziom bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci, związany z redukowaniem ilości spożywanych pokarmów lub stosowaniem mniej urozmaiconego wzorca żywieniowego opartego na kilku podstawowych produktach, stwierdzono w 0,5–1,3% gospodarstw domowych z dziećmi.

TYOLOGIA GOSPODARSTW DOMOWYCH W USA WEDŁUG POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA ŻYWNOŚCIOWEGO ORAZ WYBRANYCH CECH DEMOGRAFICZNO-EKONOMICZNYCH

Poziom osiąganego przez gospodarstwa domowe bezpieczeństwa żywnościowego jest zróżnicowany w zależności od charakteryzujących je uwarunkowań demograficzno-ekonomicznych. Zdolność do zaspokajania potrzeb żywnościowych jest uzależniona między innymi od poziomu uzyskiwanego dochodu. Na przykład w 2009 roku stałego dostępu do odpowiedniej w stosunku do zgłaszanych potrzeb ilości żywności nie miało 43% gospodarstw domowych dysponujących dochodami niższymi niż poziom minimum socjalnego⁸, w porównaniu z niespełna 8% gospodarstw domowych, których dochody były o co najmniej 85% wyższe niż minimum socjalne (tabela 3).

Można uznać, że różnice w poziomie bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach domowych, sklasyfikowanych według kryteriów demograficznych, w dużej mierze odzwierciedlają różnice dochodów występujące między poszczególnymi typami gospodarstw domowych, grupami rasowymi/etnicznymi oraz ludnością zamieszkującą tereny miejskie i wiejskie. W 2009 roku problem braku bezpieczeństwa żywnościowego na mniejszą niż średnio w kraju skalę (14,7% gospodarstw domowych) występował w gospodarstwach z więcej niż jedną osobą dorosłą i bez dzieci (9,2%) oraz w gospodarstwach osób powyżej 65 roku życia (7,5%) – tabela 3. Częściej na utratę bezpieczeństwa żywnościowego narażone były natomiast gospodarstwa domowe z dziećmi prowadzone przez samotne kobiety (36,6%) lub samotnych mężczyzn (27,8%), a także gospodarstwa domowe ludności rasy czarnej (24,9%) i pochodzenia latynoamerykańskiego (26,9%). Ponadto można zauważyć, że zjawisko niezaspokajania podstawowych potrzeb żywnościowych było bardziej powszechne w gospodarstwach domowych z dziećmi (21,3%) niż w zamieszkałych wyłącznie przez osoby dorosłe (11,4%). Wśród tych pierwszych w stosunkowo najmniejszym stopniu ograniczenie dostępu do niezbędnej ilości żywności dotyczyło gospodarstw domowych prowadzonych przez pary małżeńskie (14,7%). Warto również odnotować, że znaczących rozbieżności nie stwierdzono w częstotliwości występowania problemu braku bezpieczeństwa żywnościowego na obszarach miejskich i wiejskich.

Podobne zależności obserwowano w odniesieniu do gospodarstw domowych odznaczających się bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego, w których niektórzy lub wszyscy członkowie zmuszeni byli do ograniczania racji pokarmowych lub niekorzystnych modyfikacji modelu konsumpcji. W tej kategorii gospodarstw domowych, nieprzerwanego dostępu do właściwej, w stosunku do zapotrzebowania, ilości żywności nie mogło utrzymać zaledwie 4% gospodarstw prowadzonych przez pary małżeńskie i zamieszkałych przez więcej niż jedną osobę dorosłą bez dzieci oraz 2,6%

⁸ Dochód odpowiadający minimum socjalnemu ustalono w 2009 roku w USA na poziomie 21 756 USD dla 4-osobowej rodziny.

gospodarstw domowych osób starszych. Z większą częstotliwością niż średnio w skali kraju (5,7% gospodarstw) utrata bezpieczeństwa żywnościowego występowała w gospodarstwach domowych z dziećmi prowadzonych przez samotne kobiety (12,9%) oraz w gospodarstwach samotnych kobiet i mężczyzn nieposiadających dzieci (odpowiednio 7,4 i 7,1%), a także w gospodarstwach ludności rasy czarnej i pochodzenia latynoamerykańskiego (po 9,3%), jak również uzyskujących dochody poniżej 185% minimum socjalnego (od 14,4 do 18,5%, w zależności od wysokości dochodu).

Jak wspomniano, w około 1/10 gospodarstw domowych z dziećmi jedno lub więcej z nich odczuwało skutki braku bezpieczeństwa żywnościowego. W najmniejszym stopniu problem ten pojawiał się wśród dzieci pochodzących z gospodarstw domowych prowadzonych przez oboje rodziców (7% gospodarstw domowych), ludność rasy białej (7%) oraz osiągających dochody przekraczające co najmniej o 85% poziom minimum socjalnego (4,4%) – tabela 4. Największy odsetek gospodarstw domowych z dziećmi cierpiącymi z powodu niedostatku pożywienia oszacowano z kolei w grupie gospodarstw domowych prowadzonych przez samotne matki (19,3%), ludność rasy czarnej i pochodzenia latynoamerykańskiego (odpowiednio 18,7 i 17,2%) oraz dysponujących dochodami poniżej lub nie większymi niż 185% minimum socjalnego (od 22,6 do 28,5%). Analogicznie kształtowała się sytuacja w gospodarstwach domowych, w których poziom bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci był bardzo niski. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że dwukrotnie częściej na konieczność ograniczenia ilości spożywanej żywności lub brak zbilansowanej diety narażone były dzieci z terenów miejskich niż wiejskich.

Brak bezpieczeństwa żywnościowego z definicji wynika w dużej mierze z niewystarczających zasobów finansowych gospodarstw domowych. W 2009 roku podstawowe potrzeby żywnościowe ponadczterokrotnie rzadziej nie były zaspokajane w gospodarstwach domowych, których dochody były o 85% wyższe od poziomu minimum socjalnego niż w gospodarstwach osiągających dochody niższe (tabela 3). Choć dostęp do żywności jest determinowany również przez wiele czynników pozaekonomicznych, a wiele gospodarstw o niskim poziomie dochodów posiada bezpieczeństwo żywnościowe, podczas gdy część uzyskujących dochody znacznie przekraczające poziom minimum socjalnego może epizodycznie odczuwać jego brak⁹, to jednak około 40% gospodarstw domowych, których dochody były niższe od 130% minimum socjalnego, nie było w stanie utrzymać nieprzerwanego dostępu do niezbędnej względem potrzeb ilości żywności, z czego 17% odznaczało się bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego (tabela 5). Należy zauważyć, że problem niezaspokajania minimalnych potrzeb żywnościowych znacznie częściej dotyczył gospodarstw domowych o niskich dochodach z dziećmi niż bez nich. W pierwszej grupie gospodarstw z powodu

⁹ Badania w tym zakresie prowadzili m.in. Gundersen i Gruber [2001] oraz Nord i Brent [2002], według których w latach 1995–1997 blisko 20% amerykańskich gospodarstw domowych o średnim i wysokim poziomie dochodów (powyżej 185% minimum socjalnego) okresowo zmagano się z brakiem bezpieczeństwa żywnościowego.

niedostatku żywności cierpiało prawie co drugie z nich, a w drugiej – około 1/3 gospodarstw, przy czym różnice te zacierają się w przypadku gospodarstw domowych charakteryzujących się bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego. Najbardziej podatne na utratę ciągłego dostępu do żywności były gospodarstwa domowe z dziećmi prowadzone przez samotne kobiety (49,9% gospodarstw), a ponadto przez ludność rasy czarnej (45,6%) i pochodzenia latynoamerykańskiego (44,6%) oraz zamieszkującą na terenach miejskich (40,8%).

Warto zaznaczyć, że gospodarstwa domowe, uzyskujące dochody niższe niż 130% minimum socjalnego, są w USA uprawnione do korzystania z tzw. Programu Dodatkowej Pomocy Żywnościowej (Supplemental Nutrition Assistance Program – SNAP)¹⁰, polegającego na przyznawaniu co miesiąc określonej kwoty środków pieniężnych na zakup produktów żywnościowych w sklepach wyznaczonych do obsługi programu. Dowodząc zasadności funkcjonowania SNAP i właściwej alokacji środków pomocowych, Nord i inni [2010] wskazują, że wsparcie kierowano do gospodarstw domowych, w których częstość występowania problemów z utrzymaniem bezpieczeństwa żywnościowego była największa. O ile w 2009 roku pełne zaspokojenie zgłaszanego zapotrzebowania na żywność nie było możliwe w 55% gospodarstw domowych korzystających ze SNAP, o tyle w gospodarstwach domowych nieuzyskujących pomocy ograniczony dostęp do odpowiedniej względem potrzeb ilości żywności miała niespełna 1/3 z nich. Również w przypadku gospodarstw domowych o bardzo niskim poziomie bezpieczeństwa żywnościowego beneficjentami SNAP były rodziny niemal dwukrotnie częściej zmagające się z problemem zaspokojenia potrzeb żywnościowych niż gospodarstwa nieotrzymujące tego typu wsparcia. Warto zaznaczyć, że poza programem SNAP, w USA funkcjonują jeszcze inne programy federalnej pomocy żywnościowej, a mianowicie: The National School Lunch Program, oferujący uczniom bezpłatne lub dofinansowywane posiłki w szkołach i instytucjach opieki nad dziećmi, oraz The Special Supplemental Nutrition Program for Women, Infants and Children (WIC), wspierający dystrybucję dodatkowej żywności oraz organizujący opiekę zdrowotną i edukację żywieniową wśród uprawnionych kobiet, niemowląt i dzieci. Ponadto pomoc żywnościowa jest udzielana także na szczeblu stanowym, m.in. przez banki żywności i inne organizacje charytatywne dystrybuujące darmowe posiłki. W pewnym stopniu ich działalność finansowana jest również z budżetu federalnego, w ramach tzw. The Emergency Food Assistance Program (TEFAP). W 2009 roku TEFAP skierował do tego typu instytucji 852 miliony funtów żywności [Nord i in. 2010].

¹⁰ Program ten wcześniej był nazywany Programem Kuponów Żywnościowych (Food Stamp Program).

TABELA 3. Typologia gospodarstw domowych w USA według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego oraz wybranych cech demograficznych i ekonomicznych w 2009 roku
 TABLE 3. The typology of households in the USA by food security status and selected demographic and economic characteristics in 2009

Cechy	Liczba gospodarstw domowych ^a	Gospodarstwa domowe z zapewnionym bezpieczeństwem żywnościowym		Gospodarstwa domowe pozbawione bezpieczeństwa żywnościowego						
		tys.	tys.	%	ogółem ^b		z niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego		z bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego	
					tys.	%	tys.	%	tys.	%
Gospodarstwa domowe ogółem	118 174	100 820	85,3	17 354	14,7	10 601	9,0	6 753	5,7	
Według składu osobowego gospodarstwa domowego										
Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 18 roku życia	39 525	31 114	78,7	8 411	21,3	5 812	14,7	2 599	6,6	
Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 6 roku życia	17 598	13 566	77,1	4 032	22,9	2 896	16,5	1 136	6,5	
Gospodarstwa domowe prowadzone przez pary małżeńskie	26 334	22 475	85,3	3 859	14,7	2 818	10,7	1 041	4,0	
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotne kobiety	9 700	6 146	63,4	3 554	36,6	2 300	23,7	1 254	12,9	
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotnych mężczyzn	2 883	2 082	72,2	801	27,8	561	19,5	240	8,3	
Inne gospodarstwa domowe z dziećmi	607	410	67,5	197	32,5	133	21,9	64	10,5	
Gospodarstwa domowe bez dzieci poniżej 18 roku życia	78 649	69 706	88,6	8 943	11,4	4 789	6,1	4 154	5,3	
Gospodarstwa domowe z więcej niż jedną osobą dorosłą	46 677	42 404	90,8	4 273	9,2	2 443	5,2	1 830	3,9	
Gospodarstwa domowe samotnych kobiet	17 662	15 064	85,3	2 598	14,7	1 288	7,3	1 310	7,4	
Gospodarstwa domowe samotnych mężczyzn	14 310	12 238	85,5	2 072	14,5	1 058	7,4	1 014	7,1	
Gospodarstwa domowe z osobami powyżej 65 roku życia	28 912	26 743	92,5	2 169	7,5	1 416	4,9	753	2,6	
Gospodarstwa domowe osób starszych żyjących samotnie	11 300	10 416	92,2	884	7,8	536	4,7	348	3,1	

Według przynależności rasowej/etnicznej									
Gospodarstwa domowe osób rasy białej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	83 259	74 066	89,0	9 193	11,0	5 394	6,5	3 799	4,6
Gospodarstwa domowe osób rasy czarnej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	14 519	10 908	75,1	3 611	24,9	2 259	15,6	1 352	9,3
Gospodarstwa domowe ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	13 566	9 922	73,1	3 644	26,9	2 388	17,6	1 256	9,3
Pozostałe gospodarstwa domowe	6 830	5 926	86,8	904	13,2	559	8,2	345	5,1
Według relacji dochodu gospodarstwa domowego do minimum socjalnego									
Poniżej 1,0	13 193	7 525	57,0	5 668	43,0	3 221	24,4	2 447	18,5
Poniżej 1,3	19 913	12 000	60,3	7 913	39,7	4 520	22,7	3 393	17,0
Poniżej 1,85	29 454	19 194	65,2	10 260	34,8	6 020	20,4	4 240	14,4
Powyżej 1,85	63 983	59 125	92,4	4 858	7,6	3 161	4,9	1 697	2,7
Nieokreślony poziom dochodu	24 738	22 503	91,0	2 235	9,0	1 420	5,7	815	3,3
Według miejsca zamieszkania									
Gospodarstwa domowe na obszarach miejskich	98 336	83 803	85,2	14 533	14,8	8 843	9,0	5 690	5,8
Gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich	19 838	17 017	85,8	2 821	14,2	1 757	8,9	1 064	5,4

^a Liczba gospodarstw domowych ogółem nie obejmuje gospodarstw o nieustalonym poziomie bezpieczeństwa żywnościowego, w 2009 roku było ich 386 tysięcy, tj. 0,3% wszystkich gospodarstw domowych.

^b Hispanic – ludność pochodząca z Karaibów, Ameryki Środkowej i Południowej, bez względu na rasę.

Źródło: Na podstawie Nord i innych [2010].

TABELA 4. Typologia gospodarstw domowych z dziećmi w USA według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego oraz wybranych cech demograficznych i ekonomicznych w 2009 roku

TABLE 4. The typology of households with children in the USA by food security status and selected demographic and economic characteristics in 2009

Cechy	Liczba gospodarstw domowych ^a	Gospodarstwa domowe z zapewnionym bezpieczeństwem żywnościowym		Gospodarstwa domowe pozbawione bezpieczeństwa żywnościowego					
				ogółem ^b		z niskim lub bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci		z bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego wśród dzieci	
		tys.	tys. %	tys.	%	tys.	%	tys.	%
Gospodarstwa domowe z dziećmi ogółem	39 525	31 114	78,7	8 411	21,3	4 20	810,6	469	1,2
Według składu osobowego gospodarstwa domowego									
Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 6 roku życia	17 598	13 566	77,1	4 032	22,9	1 869	10,6	165	0,9
Gospodarstwa domowe prowadzone przez pary małżeńskie	26 334	22 475	85,3	3 859	14,7	1 852	7,0	197	0,7
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotne kobiety	9 700	6 146	63,4	3 554	36,6	1 875	19,3	236	2,4
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotnych mężczyzn	2 883	2 082	72,2	801	27,8	379	13,1	29	1,0
Inne gospodarstwa domowe z dziećmi	607	409	67,4	198	32,6	102	16,8	:	:
Według przynależności rasowej/etnicznej									
Gospodarstwa domowe osób rasy białej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^c	24 065	20 280	84,3	3 785	15,7	1 680	7,0	150	0,6
Gospodarstwa domowe osób rasy czarnej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^c	5 622	3 787	67,4	1 835	32,6	965	17,2	117	2,1
Gospodarstwa domowe ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^c	7 166	4 823	67,3	2 343	32,7	1 339	18,7	176	2,5
Pozostałe gospodarstwa domowe	2 673	2 225	83,2	448	16,8	225	8,4	26	1,0

Według relacji dochodu gospodarstwa domowego do minimum socjalnego									
Poniżej 1,0	6 233	3 075	49,3	3 158	50,7	1 774	28,5	242	3,9
Poniżej 1,3	8 880	4 719	53,1	4 161	46,9	2 255	25,4	312	3,5
Poniżej 1,85	12 553	7 179	57,2	5 374	42,8	2 836	22,6	368	2,9
Powyżej 1,85	20 071	18 092	90,1	1 979	9,9	884	4,4	65	0,3
Nieokreślony poziom dochodu	6 901	5 843	84,7	1 058	15,3	489	7,1	:	:
Według miejsca zamieszkania									
Gospodarstwa domowe na obszarach miejskich	33 314	26 175	78,6	7 139	21,4	3 555	10,7	430	1,3
Gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich	6 211	4 939	79,5	1 272	20,5	653	10,5	39	0,6

^a Liczba gospodarstw domowych ogółem nie obejmuje gospodarstw o nieustalonym poziomie bezpieczeństwa żywnościowego, w 2009 roku było ich 386 tysięcy, tj. 0,3% wszystkich gospodarstw domowych.

^b Liczba gospodarstw domowych pozbawionych bezpieczeństwa żywnościowego obejmuje gospodarstwa domowe z niskim lub bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego zarówno wśród dorosłych, jak i wśród dzieci

^c Hispanic – ludność pochodząca z Karaibów, Ameryki Środkowej i Południowej, bez względu na rasę.

Źródło: Na podstawie Nord i innych [2010].

TABELA 5. Typologia gospodarstw domowych o niskim poziomie dochodów (z dochodami poniżej 130% minimum socjalnego) w USA według poziomu bezpieczeństwa żywnościowego oraz wybranych cech demograficznych w 2009 roku

TABLE 5. The typology of low-income households (households with income below 130 percent of the poverty line) in the USA by food security status and selected demographic and economic characteristics in 2009

Cechy	Liczba gospodarstw domowych ^a	Gospodarstwa domowe z zapewnionym bezpieczeństwem żywnościowym		Gospodarstwa domowe pozbawione bezpieczeństwa żywnościowego					
				ogółem ^b		z niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego		z bardzo niskim poziomem bezpieczeństwa żywnościowego	
				tys.	%	tys.	%	tys.	%
Gospodarstwa domowe ogółem	19 913	12 000	60,3	7 913	39,7	4 520	22,7	3 393	17,0
Według składu osobowego gospodarstwa domowego									
Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 18 roku życia	8 880	4 718	53,1	4 162	46,9	2 697	30,4	1 465	16,5
Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 6 roku życia	4 910	2 653	54,0	2 257	46,0	1 545	31,5	712	14,5
Gospodarstwa domowe prowadzone przez pary małżeńskie	3 756	2 109	56,2	1 647	43,8	1 124	29,9	523	13,9
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotne kobiety	4 122	2 065	50,1	2 057	49,9	1 257	30,5	800	19,4
Gospodarstwa domowe prowadzone przez samotnych mężczyzn	784	442	56,4	342	43,6	244	31,1	98	12,5
Inne gospodarstwa domowe z dziećmi	218	103	47,2	115	52,8	72	33,0	43	19,7
Gospodarstwa domowe bez dzieci poniżej 18 roku życia	11 033	7 282	66,0	3 751	34,0	1 823	16,5	1 928	17,5
Gospodarstwa domowe z więcej niż jedną osobą dorosłą	4 504	3 041	67,5	1 463	32,5	746	16,6	717	15,9
Gospodarstwa domowe samotnych kobiet	3 851	2 567	66,7	1 284	33,3	577	15,0	707	18,4
Gospodarstwa domowe samotnych mężczyzn	2 678	1 674	62,5	1 004	37,5	500	18,7	504	18,8
Gospodarstwa domowe z osobami powyżej 65 roku życia	3 899	2 965	76,0	934	24,0	572	14,7	362	9,3

Gospodarstwa domowe osób starszych żyjących samotnie	2 137	1 717	80,3	420	19,7	235	11,0	185	8,7
Według przynależności rasowej/etnicznej									
Gospodarstwa domowe osób rasy białej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	10 113	6 465	63,9	3 648	36,1	1 923	19,0	1 725	17,1
Gospodarstwa domowe osób rasy czarnej, z wyłączeniem ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	4 232	2 302	54,4	1 930	45,6	1 171	27,7	759	17,9
Gospodarstwa domowe ludności pochodzenia latynoamerykańskiego ^b	4 360	2 415	55,4	1 945	44,6	1 210	27,8	735	16,9
Pozostałe gospodarstwa domowe	1 209	819	67,7	390	32,3	216	17,9	174	14,4
Według miejsca zamieszkania									
Gospodarstwa domowe na obszarach miejskich	15 730	9 314	59,2	6 416	40,8	3 626	23,1	2 790	17,7
Gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich	4 183	2 685	64,2	1 498	35,8	895	21,4	603	14,4

^a Liczba gospodarstw domowych ogółem nie obejmuje gospodarstw o nieustalonym poziomie dochodów (około 21% gospodarstw domowych) i nieustalonym poziomie bezpieczeństwa żywnościowego (0,8% gospodarstw o niskim poziomie dochodów).

^b Hispanic – ludność pochodząca z Karaibów, Ameryki Środkowej i Południowej, bez względu na rasę.

Źródło: Na podstawie Nord i innych [2010].

PODSUMOWANIE

Choć problemy z utrzymaniem bezpieczeństwa żywnościowego z największym nasileniem występują w krajach rozwijających się, mogą również dotyczyć określonych grup ludności w państwach wysokorozwiniętych. Trudności z utrzymaniem nieprzerwanego dostępu do wystarczającej dla aktywnego i zdrowego stylu życia ilości żywności dotyczyły około 15% gospodarstw domowych w USA – kraju odznaczającym się wysokim poziomem samowystarczalności żywnościowej i będącym największym w świecie eksporterem produktów rolnych i żywnościowych. Z przeprowadzonych badań wynika, że poziom osiąganego przez gospodarstwa domowe bezpieczeństwa żywnościowego jest zróżnicowany w zależności od charakteryzujących je uwarunkowań demograficzno-ekonomicznych – przede wszystkim od wysokości uzyskiwanych dochodów, a ponadto od przynależności etnicznej i, w mniejszym stopniu, od miejsca zamieszkania. Częściej pojawia się też w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych przez dzieci niż wyłącznie przez osoby dorosłe, szczególnie gdy są one prowadzone przez samotnych rodziców.

BIBLIOGRAFIA

- Cohen B., Parry J., Yang K., 2002: *Household Food Security in the United States, 1998 and 1999*. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Washington D. C.
- De Haen H., 2005: *Promoting agriculture for poverty reduction – building on the New political commitments*. "Quarterly Journal of International Agriculture" 44, 4: 327–334.
- Dec M., Pawlak K., Poczta W., 2008: *Determinanty sytuacji żywnościowej ludności świata*. „Wieś i Rolnictwo” 2: 9–25.
- Dowd D., 2009: *Inequality and the Global Economic Crisis*. Pluto Press, London, New York.
- FAO *Statistical Yearbook 2010*, 2010. FAO, Rome.
- Foster P., Leathers H.D., 1999: *The World Food Problem. Tackling the Causes of Undernutrition in the Third World*. Lynne Rienner Publishers, Boulder, London.
- Gospodarka rolniczo-żywnościowa świata*, 1987. Red. J. Górecki. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Górecki J., 2004: *Ocena sytuacji rolno-żywnościowej świata w kontekście handlu międzynarodowego i rozszerzenia UE*. „Problemy rolnictwa światowego” XI.
- Gulbicka B., 2003: *Bezpieczeństwo żywnościowe krajów rozwijających się*. IERiGŻ, Warszawa.
- Gulbicka B., 2009: *Problemy żywienia w krajach rozwijających się*. Raport Programu Wieloletniego 2005–2009, nr 124. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Gundersen C., Gruber J., 2001: *The Dynamic Determinants of Food Insufficiency*. In: *Second Food Security Measurement and Research Conference*, 2: Papers, Ed. M.S. Andrews, M.A. Prell. Food Assistance and Nutrition Research Report. 11-2, United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Washington D.C.
- King A., Schneider B., 1992: *Pierwsza rewolucja globalna. Raport dla Klubu Rzymskiego*. Polskie Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim, Warszawa.
- Knutson R.D., Penn J.B., Boehm W.T., 1995: *Agricultural and Food Policy*. Prentice Hall Education, Career & Technology, Englewood Cliffs.
- Knutson R.D., Penn J.B., Flinchbaugh B.L., 2004: *Agricultural and Food Policy*. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Lappé F.M., Collins J., 1986: *World Hunger. Twelve Myths*. Grove Weidenfeld, New York.
- Malthus T.R., 1798: *An Essay on the Principle of Population, As It Affects the Future Improvement of Society*. Printed for J. Johnson, London.

- Małyś J., 1991: *Bezpieczeństwo żywnościowe: strategiczna potrzeba ludzkości*. PWN, Warszawa.
- Nord M., 2009: *Food Insecurity in Households with Children. Prevalence, Severity, and Household Characteristics*. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Washington D.C.
- Nord M., Brent C.P., 2002: *Food Insecurity in Higher Income Households*. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Washington D. C.
- Nord M., Hopwood H., 2007: *Recent Advances Provide Improved Tools for Measuring Children's Food Security*. "The Journal of Nutrition" 137, 3: 533–536.
- Nord M., Kantor L.S., 2006: *Seasonal Variation in Food Insecurity is Associated with Heating and Cooling Costs among Low-Income Elderly Americans*. "The Journal of Nutrition" 136, 11: 2939–2944.
- Nord M., Coleman-Jensen A., Andrews M., Carlson S., 2010: *Household Food Security in the United States, 2009*. United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Washington D.C.
- Pinstrup-Andersen P., Pandya-Lorch R., Rosegrant M.W., 2001: *Global Food Security: A Review of the Challenges*. In: *The Unfinished Agenda. Perspectives on Overcoming Hunger, Poverty, and Environmental Degradation*. Ed. P. Pinstrup-Andersen, R. Pandya-Lorch. International Food Policy Research Institute, Washington D.C.
- Poczta W., Pawlak K., Dec M., 2008: *Globalny problem żywnościowy – typologia krajów według stopnia niedożywienia*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” LXX, 4: 191–204.
- Runge C.H., Senauer B., Pardey P.G., Rosegrant M.W., 2003: *Ending Hunger in Our Lifetime. Food Security and Globalization*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, London.
- Sen A., 1981: *Poverty and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation*. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Sen A., 1999: *Development as Freedom*. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Smith K., 1951: *The Malthusian Controversy*. Routledge & Kegan Paul, London.
- The State of Food and Agriculture 2006*, 2006. FAO, Rome.
- The State of Food and Agriculture 2010–2011*, 2011. FAO, Rome.
- World Agriculture: Towards 2015/2030. An FAO Perspective*, 2003. Ed. J. Bruinsma. FAO, Rome.
- Zegar J.S., 2007: *Globalny problem żywnościowy a polskie rolnictwo*. „Wieś i Rolnictwo” 3: 9–28.

FOOD SAFETY OF AMERICAN HOUSEHOLDS

Abstract. The aim of the article is to determine the level of food safety of households in the United States and to present their typology basing on the level of food safety and selected demographic-economic features. For the purpose of analysis the results of secondary research carried out by the Economic Studies Section of the US Department of Agriculture in December 2009 have been used. The analysis has indicated that 15% of American households was periodically or permanently deprived of food safety and that the frequency of the occurrence of problems with satisfying basic food needs was closely linked to both the level of the households' income and to non-economic factors such as the type of a household, racial or ethnic lineage and the place of residence.

Key words: food safety, hunger, malnutrition, household, poverty, social minimum, USA